

40. ՔՅՈՍԻ, ԹՈՓԱԼԻ ՈՒ ՔՈՌԻ ՆԱՂԼԸ

Մի բազրկյան կար, իրա մեռնելու վախտը կանչեց տղին, ա-
սեց.— Որթիս, քեզ վասիաթ եմ անըմ, որդե՛ս առուտուրի կէթաս՝
գնա՛, Հալեպու քաղաքը մի էթա:

Հերը մեռավ, տարան թաղեցին, տղեն բեռները բարցեց, ամեն
քաղաք գնաց առուտուրի: Էկավ տուն, ասեց.— Ազի՛, ես պըտի
էթամ Հալեպու քաղաքը:

Ասեց.— Ա՛յ որթի, քու հերը քեզ վասիաթ արեց՝ Հալեպու քա-
ղաքը չէթաս:

Ասեց.— Ճար չկա, պըտի էթամ:

Տղեն հարց ու փորց արեց, թե ինչ բան ընտեղ գնով կծախվի,
ասին.— Շիմշատ փետը շատ թանգ ա ծախվըմ Հալեպըմը:

Տղեն առավ քառասուն դաթրի բեռ շիմշատի փետ, բարցեց,
աստու անըմը տվեց, ընկավ ճամփա:

Գնաց, շատ ու քիչը աստված գիտեր, մոտիկացավ Հալեպու
քաղաքին, մի խան կար քաղաքից դուսե, խանի նոքարները էկան
բեռների հ՛առաչը կտրեցին, թե.— Քաղաքի խաները փակած կըլի,
հըմի բերեք բեռները ըստեղ վեր ածեք, քշերն ըստեղ կացեք, առա-
վոտը շատ թեղ կէթաք քաղաք:

Բեռները վեր ածեցին, Թոփալն էկավ տեհավ, որ բեռները բո-
լորը շիմշատ փետ ա, մի բեռը գողացավ, կեսը տարավ լցրեց օշա-
ղը, կեսն էլ դրեց թախտի տակը:

էկան էտ մարթիկը հաց կերան, Թոփալն էկավ ասեց.— Էտ ի՞նչ ա ձեր բռնեիրը:— Ասեց.— Մեր վառելիքը բոլորը դրանից ա, խեղճ մարթ, ահագին ծախս ա քաշել, ահագին քրահ ա տվել, աղը բարցել ա՝ տանըմ ա կողըմն ա ծախըմ: 'Ի՛նչ',— ասըմ ա,— հոքս մի՛ հանի, էս բաղիովը օխտը ոսկի կտամ քեզ, քու ծախսդ էլ ա դուա կգա:

Էտ տղեն մտածեց, ասեց.— Ես օխտը բաղիա ոսկին առա ըստեղան հո դառա, ես էթամ մեր քաղաքը, կասեն. «Գնացիր Հալեպու քաղաքը ի՞նչ տեհար», ի՞նչ պատմեմ: Էթամ քաղաքը տենամ, հո դառնամ էթամ:

Գնաց մտավ քաղաքը, էս կողմը ման էկավ, էն կողմը ման էկավ, իրա խելքին մի ընենց մարթ չկարեցավ գտնի, որ դրանից խորուրթ հարցնի: Էթալիս տեղը բիրդան տեհավ մի դուքանի միջի մի հալիվոր մարթ դուքանըմը առուտուր ա անըմ:

Ասեց.— Բարձաջողըմ քեզ:

— Բարե, հազար բարե էկար, դարիբ ախպեր: Ո՞րտեղանցի ես:

— Ես,— ասեց,— Էրևանցի եմ, Փարպի գեղիցն եմ:

— Բա ի՞նչ գործով ես էկել:

Ասեց.— Էկել եմ քաղաքը ման գալու,— ասեց,— բիձա, քեզ շիմշատ փե՛տ կունենա՞ք:

Ասեց.— Ինչքա՞ն:

Ասեց.— Մի տասը փութ, հինգ փութ:

Ասեց.— Ա՛խպեր, ըստեղ տասը փութով, հինգ փութով շիլնի՛. շատ ըլի՛ չորս հինգ գրվանքա, շատ էլ թանգ ա, մսխալը կածենա հինգ մանեթ:

Ասըմ ա.— Ափի՛, վիրե՛ աստված, ներքե՛ դու, ես բերել եմ քառասուն դաթրի բեռ, քաղաքից դրսև խանի միջին բռնեիրը վեր եմ դրել, իրիկունը բեզարած գնացել ենք հաց ենք կերել, մի Թոփալ կար, շեմ իմանըմ խանի տերն էր, թե ով էր, ինձ ասեց թե. «Մեր քաղաքըմը էտ փետը մութթա ա, վառըմ են», ու տարավ շանց տվեց, որ օջաղը լիքն էր, թախտի տակը լիքն էր: Շատ որ երկար խոսացինք, տեհավ որ ես շատ միտք եմ անըմ, ասեց. «Մի՛ միտք անիր, աստված ողորմած ա, հազարից մի հեո որ Էրևանուց էկել ես Հալեպ, մեր քաղաքի հըմար պակասութուն կըլի, որ դու ըստեղան հո դառնաս», բերեց մի բաղիա, ասեց. «Սրանով օխտը ոսկի կտամ

քեզ: Հըմի բեռներս ընտեղ բռնված ա: Ափի, մի ճար արա', բալքի իմ բեռներս ընտեղան աղատես:

Ափին ասըմ ա.— Որթի, էտ շատ դժար ա, նրա հըմար, որ նրանք հ'իրեք ընկեր են, քանի ըտենց մարթիկ են էկել, թալանել են: Հըմա քեղ որ ճար անի՝ նրանց աշխին ճար կանի. զնա աշշու կուշտը:

էտ տղեն զնաց էտ աշշու կուշտը, ասեց.— Վիրև՝ աստված, ներքև՝ դու, ես իմ ձեռը քցել եմ քու փեշը¹, կամ ձեռս կտրի, կամ փեշդ: Էս նեղ տեղիցը ինձ աղատա, ինչ որ ուզես՝ կտամ:

Աշխին ասեց.— Ես քու ջանսաղութունը կուզեմ. ես քեզ հաստատ խոսք եմ տալի, որ քեզ աղատեմ: Քշերը կէթաս էն մի օթախը, որ քնիլ պըտես, էտ օշաղի ծակը բաց կանես, անգաճդ դեմ կանես ընտեղ, Թոփալը, Քյոսեն, Քոռը կգան Խեր-Սոյլամազին կխոսացնեն, էն վախտը անգաջ կզնես, թե Խեր-Սոյլամազը ինչ պըտի ասի. էն ասածը կանես:

Տղեն էկավ, աշշու ասածը կատարեց, օշաղի ծակը բաց արեց, անգաջը դեմ արեց:

Թոփալը, Քյոսեն, Քոռը բերեցին Խեր-Սոյլամազին, ասեցին.— Խեր-Սոյլամազ, էրեանցին քառասուն բեռը շիմշատ ա բերել, քառասուն բեռին մենք օխտը բադիա պըտի ոսկի տանք: Քառասուն բեռը ի՞նչքան ոսկի կըռնի, մենք ինչքան կհարստանանք:

Խեր-Սոյլամազն ասեց.— Նա էրեանցի ա, ամեն քաղաք, ամեն տեղ ման ա՝ էկել, դուք որ ըտղդար գիտեք, նա ձեր ութ ղդար կիմանա. բալքի նա ասեց. «Օխտը բադիա ոսկի չեմ ուզըմ, օխտը բադիա լու եմ ուզըմ», ո՞րտեղան կտաք էտքան լում:

— Ա՛յ ձեր տունը շինվի,— ասեցին,— նա էտղդարը ո՞րդիան կմտածի կասի:

Հըմա էտ մարթը էն ծակովը լսըմ էր:

Առավոտը լիսը բացվեց, էտ տղեն վեր կացավ զնաց տանուտերի կուշտը, ասեց.— Ես ըսօր տասը օր ա էկել եմ, իմ քառասուն բեռս ըստրանք բանդ են արել, կա՛նչա տենանք ի՞նչ են տալի, ես տան-տեղի տեր եմ, վի կենամ էթամ:

Տանուտերը կանչեց Քյոսին ու Թոփալին, ասեց.— Էս մարթուն ինչ տալու եք խի՞ չեք տալի, որ էթա:

¹ Բնագրում տպագրված է ձեռը, հավանաբար վրիպակ է, (ծանոթ. կազմողի):

Ասեց.— Օխտը բաղիա դրան պարտական ենք ոսկի տալու:

Ասեց.— Ես փողի կարոտ չեմ, ես ապրանքներ շատ ունեմ, իմ շոքաններս քնում են, ապրանքս ծնելու վախտը վնասվում են, էտ մարթիկը որ խոստացել են օխտը բաղիա ոսկի տան, թող տեղը օխտը բաղիա լու տան, շորսը՝ էք, իրեքը՝ որց:

Ըտեղ էտ մարթիկը գնացին Ապարան՝ լու հավաքելու, մեկը բռնում ին, բերում դնում բաղիի մեջը, մտիկ են տալի թե՛ որց ա թե՛ էք՝ թռնում, փախչում էր: էտ մարթկերանց ճարը կտրվեց, թողացին փախան ըտրա մոտից:

էտ տղեն գնաց իրա ապրանքի մոտը, համա էտ Թոփալը, Քյոսեն, Քոռը գնացին մի մարթ քթան, կանչին դրան փող տվին, հարուր մանեթ, մի ձեռք լավ շոր:

Ասին.— էտ էրեանցին ինչ տեղ կէթա հաց ուտելու, դու էլ կմնես ընդե. ինչ որ նա կուզի, դու էլ կուզես, վերչը դրա ավալախրը կիմանաս, կգաս մեր կուշտը:

էտ էրեանցին էր՝ ման էկավ, ման էկավ, մտավ մի միկիտան. ըտե հաց ուզեց, մի բութիլ էլ գինի, նստեց իրա հացը ուտելու: էտ մարթը դրա եննուցը ալբիալը մտավ դրա միկիտանը. տեհավ էրեանցին ինչ ա ուտում՝ ինքն էլ ուզեց:

Ուտելու վախտը դրա կենացը խմեց, ասեց.— Ախպեր, քո՛ւ կենացը:

Նա էլ նրա կենացը խմեց: Ըտե իրար հետ դոստացան, էտ էրեանցուն պատմիլ տվեց իրա ամեն հանգամանքը: Ըտե էտ մարթը, որ էրեանցու ամեն հանգամանքն իմացավ, էկավ պատմեց Քոռին: էտ Քոռն էր՝ էքսի օրը քուշումը էրեանցու հառաչը կտրեց:

Ասեց.— Բա՛րով, Մարտիրոս շան, հերդ, մերդ ո՛նց են. ֆլան բարեկամդ, ֆլան ծանոթդ:

էտ տղեն զարմացավ, մնաց:

Ասեց.— Գոհութուն ասսու, փափագով ուզում ի քեզ տենայի, հըմի տեհա: Ես էն վախտը, որ ձեր տանն ի, դու նոր էլար մորիցդ, հաշկիդ մինը փուչ էր, իմը հանի, դրի քու հաշկի տեղը:

Ըտիան դա վե կացավ գնաց դուզ տանուտերի կուշտը:

Ասեց.— Տանո՛ւտեր, էրեանցի Մարտիրոսը, որ նրանց տանը ծառա ի, դա մորիցը ծնվեց, հաշկի մեկը փուչ էր, իմ հաշկը հանեցի տվի նրան: Մինչի հըմի պահել ի, յուլա ի էթում, հիմի կարում չեմ: Խնթրում եմ իմ հաշկը առնեք տաք ինձ:

Ըտե տանուտերը կանչեց էրևանցուն:

Ասեց.— Էս մարթը մեր տունն էկել ա, հըմա ես չեմ գիտիմ:

Ասեց.— Էս մարթն ասըմ ա՝ քու հաշկի մեկը սրանն ա, հըմի ուղըմ ա, ի՞նչ ես ասըմ:

Ըտի դա մի օր ժամանակ խնթրեց:

Էտ տղեն դուզ գնաց հալիվոր դուքանչու կուշտը:

Ասեց.— Վիրե՛ աստված, ներքե՛ դու, ինձ մի ճար արա:

Ասեց.— Թե ճար անի՛ էն աշչին կանի:

Գնաց աշու կուշտը:

Ասեց.— Վիրե՛ աստված, ներքե՛ դու, ինձ մի հետ ազատել ես, էս հետ էլ պըտի ազատես:

Ասեց.— Էլեդ կէթաս էն օթախըմ օշաղի ծակը բաց կանես՝ ընդիան անգաջ կանես. Թոփալը, Քյոսեն, Քոռը պըտի էլի խեր-Սոլլամաղին խոսացնեն: Ընտե կիմանաս՝ ինչ ա ասըմ, էն էլ կանես:

Տղեն իրա վախտին գնաց էտ օթախը, էտ ծակը բաց արեց, անգաջ դրեց, տեհավ դրանք խեր-Սոլլամաղին բերին խոսացրին:

Ասեց.— Էրևանցին Թոփալի ձեռիցը պրծավ, Քյոսի ձեռիցը պրծավ, տենանք իմ ձեռիցը ո՞նց ա պրծնըմ:

Ասեց.— Նա էրևանցի ա. դուք նրա հետ չեք կարա:

Ասեց.— Էլ նա ի՞նչ կարա անի, որ իմացավ, թե հաշկը պըտի հանեն, կթողա կը փախչի:

Ասեց.— Խի՛ ա փախչըմ, կասի. «Շատ լավ. իմ մի հաշկն էլ հանեք, Քոռի էն մի հաշկն էլ հանեք, դրեք կշեռքը կըշոնք, թե որ բարերար ըլի, տվեք նրան»:

Էքսի օրը տղեն հենց ըտենց էլ ասեց:

— Բե՛րեք, իմ մի հաշկն էլ հանեք, նրանն էլ, դնենք կշեռքը կըշոնք, թե որ բարերար էլավ, նրանն ա, տվե՛ք նրան:

Քոռը էտ որ լսեց, մհանեն դուռն արեց ու դուռն էկավ. վե՛ կալավ Թոփալին ու Քյոսին, ու էն էթալն էր որ գնաց. մինչի հըմի էլ, որ էրևանցու անըմն են լսըմ, թողըմ, փախչըմ են:

Նոր ըտե էտ տղեն իրա բեռները ծախեց, մի բեռը տվեց աշու փեշքաշ, էտ քյարվանսարեն էլ թողաց դրան, իրա բեռները ոսկի շինած, ետ դառավ իրանց վաթանը:

Նրանք հասան իրանց մուրաղին, դուք էլ հասնեք ձեր մուրաղին:

Ըտե ասսանից իրեք խնձոր վեր ընկավ, մեկն՝ ասողին, մեկը՝ լսողին, մեկն էլ՝ անգաջ դնողին: